

SZOTÁK SZILVIA*

Nyelvi ideológiák és etnicitás az osztrák cenzusokban

A többnyelvűséggel kapcsolatos nyelvi ideológiák az osztrák diskurzusokban

Napjainkban mind az Európai Unióban, mind a tudományos diskurzusokban Babel tornya a nyelvi sokszínűség metaforikus megtestesítője. Dorostkar szerint a nyelvek összekeverése tulajdonképpen nemcsak negatívan, azaz nemcsak büntetésként értelmezhető, hanem akár pozitívan, egy nyelvpolitikai probléma megoldásaként is: az Úr az egynyelvű emberiségéből többnyelvűt alkotott és hagyta, hogy nyelvcsoportokra osztódjanak, és hovatovább benépesítsék az egész Földet.¹

Egyesek szerint Ausztriában a nyelvi sokszínűség nemcsak a tudományos viták témája, hanem szinte folyamatosan jelen van a közéleti diskurzusokban (média, politika) is. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gyakorlatban is érvényesülnének, megvalósulnának a jogszabályok adta lehetőségek. Mások szerint a nyelvhasználatnak csak bizonyos aspektusai kerülnek előtérbe Ausztriában, ilyen például a nyelvismeret. Ezek a nyelvi-nyelvhasználati kérdések elsősorban a nemzeti és nemzetközi nyelvpolitikai dokumentumokban, törvényekben és rendelkezésekben jelennek meg.²

Míg az egyes államok szintjén a vitatott nyelvi kérdések elsősorban a kisebbségi nyelvek helyzetére vagy a közelmúltban az „új bevándorlók” (Ausztriában így nevezik a nem őshonos kisebbségek tagjait, a migránsokat) nyelvhasználatára vonatkoztak, addig szupranacionális szinten a hivatali- és munkanyelv körüli diskurzusok álltak a középpontban. A nyelvpolitikai vitákban a

* A szerző az Imre Samu Nyelvi Intézet (Alsóőr) és a Magyar Nyelvstratégiai Intézet (Budapest) munkatársa. E-mail: szotaksz@t-online.hu

¹ Dorostkar, Niku: *(Mehr-)Sprachigkeit und Lingualismus ...*, i. m., 2014, 16.

² Uo., i. m., 19.

részvevők nyelvi ideológiái is megnyilvánulnak. Ausztriában például különböző nyelvpolitikai események és a háttérükben álló nyelvi ideológiák is szerepet játszottak bizonyos intézkedések megszületésében.³ A sajtóban és a választási szlogenek szintjén is – ahogyan erre Dorostkar is felhívja a figyelmet – gyakran találkozhatunk különböző nyelvi ideológiák által befolyásolt nyilatkozatokkal. A sajtóban a szalagcímekben (lásd például: „Egyre több gyermeknek van nyelvi hátránya”; „Nem kívánatos többnyelvűség”; „44% használja az idegen nyelvet munkája során”; „Óvoda: több nyelv, több lehetőség”; „Német bizonyítvány lakástámogatáshoz”), és a politikai szlogenekben is megjelennek a többnyelvűséget értéknek vagy épp ellenkezőleg, azt problémának tekintő nyelvi ideológiák: „Karintia egynyelvű!”, „Német nyelvtanfolyam nélkül nincs bevándorlás”, „Elj a lehetőséggel – a többnyelvűség előny”, „Német helyett: Nixversteht’n”.⁴

Spolsky szerint egy állam vagy más politikai, társadalmi egység nyelvpolitikáját akkor vizsgálhatjuk meg a legmegfelelőbbben, ha az elemzést az összetett nyelvi helyzet feltárással kezdjük.⁵ Ezzel a gondolattal egyetértésben leszögezhetjük, hogy elengedhetetlenül fontos megismerni az osztrák kisebbségpolitika irányelveit ahhoz, hogy megérthessük az osztrák népszámlálások struktúráját és koncepcióját, és azt, hogy az osztrák társadalomban jelen levő nyelvi ideológiák hogyan befolyásolják a cenzusokat.

Az aktuális osztrák kisebbségpolitika és a népcsoportokra vonatkozó törvények

Egy nyelv életképességét befolyásoló legfontosabb tényezők közé tartozik Giles szerint az, hogy hányan beszélnek az adott nyelvet, milyen a nyelv státusza és intézményi támogatottsága.⁶ A nyelvi vitalitás függvénye az is, hogy az adott kisebbségi csoport mennyire tud élni a számára törvényesen biztosított lehetőségekkel. A

³ Például: *Deutsch for Zuzug*.

<http://www.deutsch-integrationskurse.at/integrationspruefung.html> (Letöltés: 2014-10-11); *Rahmenstrategien für Mehrsprachigkeit*.

http://www.eu-bildungspolitik.de/querschnittsthemen_176.html; Integrationsvereinbarung:

<https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/12/Seite.120500.html>

⁴ Vö.: Dorostkar, Niku: *(Mehr-)Sprachigkeit und Lingualismus...*, i. m., 2014, 20.

⁵ Spolsky, Bernard: *Language policy...*, i. m., 2004.

⁶ Giles, Howard: *Language, ethnicity...*, i. m., 1977.

kisebbségek védelme az illető ország demokráciájának jellegét és fejlettségét is tükrözi.⁷ Ausztriában a kisebbségpolitikai döntések általában az adott bel- és külpolitikai helyzet függvényében születtek, így hosszú távú stratégiát nem dolgoztak ki a kisebbségek helyzetének rendezésére. A kisebbségekre vonatkozó alapjogokat elsőként még az Osztrák-Magyar Monarchia 1867/142. számú alaptörvénye fogalmazta meg. Ezt követte a *Saint-Germain-i Államszerződés* 1920/303., majd az *1955. évi Államszerződés (Staatsvertrag)* 1955/152. számú törvénye. Ez utóbbi népcsoportként csak a burgenlandi horvátokat és a karintiai, stájerországi szlovénokat ismerte el.

Az osztrák kisebbségpolitikában sokáig az a második köztársaság idején meghonosodott elv érvényesült, amely szerint az országban élő kisebbségek számára nem kell minden lehetséges jogot biztosítani, csak azt, ami feltétlenül szükséges.⁸ Ennek is tulajdonítható az a tény, hogy az egyes népcsoportok kisebbségi státuszát hivatalosan különböző időpontokban ismerték el. Az 1955. évi államszerződés a burgenlandi horvátok és karintiai szlovének, az 1976. évi népcsoporttörvény a burgenlandi magyarok és a bécsi csehek; egy 1992. évi rendelet a Bécsben és környékén élő magyarok és szlovákok, s az utolsóként, 1993-ban elfogadott rendelkezés a romák és szintik jogait és őshonos kisebbségi státuszát deklarálta.⁹

Az alábbiakban a magyar közösségre vonatkozó fontosabb rendelkezéseket tekintjük át. Az ausztriai autochton magyar népcsoport egy viszonylag kis nyelvközösség, melynek nyelve az adott országban regionálisan négy településen hivatalos a törvények szerint (Felsőpulya, Felsőőr, Alsóőr, Órisziget). A magyar kisebbség szempontjából a jelenlegi kisebbségpolitikai szabályozás alapját képező kerettörvény, az 1976. évi *Népcsoporttörvény (Volksgruppengesetz)* vált jelentőssé, mert ez hivatalosan is elismerte ausztriai népcsoportként a burgenlandi magyarságot, és az úgy nevezett népcsoporttanácsok létrejöttét is támogatta. Az 1979-ben megalakult, jelenleg 16 fővel működő magyar népcsoporttanácsnak azonban mindössze javaslattevési joga van, a javaslatok figyelembe vétele már a döntéshozókon múlik. A népcsoportnak csekély vitalitásából fakadóan nincs – sem közvetve, sem közvetlenül választott – országgyűlési képviselője és etnikai alapon szerveződő

⁷ Klopčič, Vera: *Pravice manjšin v evropskih dokumentih...*, i. m., 2004, 105–110.

⁸ Baumgartner, Gerhard: *Minderheitenschutz versus Sprachunterricht...*, i. m., 2004, 51–56.

⁹ Szoták Szilvia: *Törvényes garanciák...*, i. m., 2009, 1323.

pártja sem. Az érdekképviselést a civil szervezetek látják el, azonban ezek között nincs konszenzus.¹⁰

A 2000-ben kiadott *Topográfiarendelet (Topographieverordnung BGBI.II Nr. 170/2000)* csaknem 70 év után teremtette meg magyar nyelvű helységnévtáblák kihelyezésének lehetőségét Burgenland négy magyarlakta településének (Felsőpulya, Felsőőr, Alsóőr és Örisziget) határában. A helységnévtáblák szabályozásának évében, ugyancsak 2000-ben született meg a *Rendelet a magyar hivatali nyelvről (BGBI. 229/2000)*, amely az osztrák és az EU tagállamok polgárai számára lehetővé tette a magyar nyelv használatát a német mellett Alsóőr, Felsőőr, Felsőpulya és Vasvörösvár körzeteiben a helyi rendőrségen, a járási bíróságokon, az önkormányzatoknál és a járási hivatalokban, a postákon stb.¹¹ A 2001 októberében hatályba lépett törvény azonban nem kötelezi az intézményeket arra, hogy kétnyelvű ügyintézőket foglalkoztassanak és a hivatalokban legyenek magyar nyelvű nyomtatványok. Bár van olyan hivatal, ahol léteznek magyar nyelvű nyomtatványok, ezeket általában nem az autochton magyar kisebbség tagjai kérik, mert az ő magyar nyelvi repertoárjukból rendszerint hiányzik a hivatali szaknyelvi regiszter, azaz németül sokkal könnyebben intézik ügyeiket. A magyar nyelvű űrlapokat inkább azok a migráns magyarok használják, akik még nem rendelkeznek a nyomtatványok kitöltéséhez szükséges német nyelvi kompetenciával.

A 2008–2012. évi kormányprogram célkitűzései között szerepelt a népcsoportokra vonatkozó szabályozás felülvizsgálata és átdolgozása. Azt tűzték ki célul, hogy a népcsoportok alapjogait egységesen az alkotmány szintjére emelik. Erre azért lenne szükség, mert a kisebbségekre vonatkozó jogszabályok különböző időpontokban (1976, 1977, 1994, 2000) keletkeztek és az osztrák törvényhozás különböző szintjein jelentek meg (alkotmány szintje, tartományi szint). Ez az egységesítő elv a korábbi gyakorlatban a

¹⁰ Az 1980-ban alakult bécsi ernyőszervezet, az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége tekinti magát az ausztriai magyarok érdekképviselői szervének. A Központi Szövetségbe azonban sem a burgenlandi, sem a különböző határon túli régiókból érkező magyarok által alakított egyesületek nem léptek be. A szövetség a Burgenlandon kívüli civil szervezetek mintegy harmadát tömöríti csupán, így sokan nem ismerik el képviselői szervként. 2010-ben a civil szervezetek képviselői provizórikus bizottságot alakítottak a helyzet tisztázására, majd Ausztriai Magyar Szervezetek Kerekasztala néven új szervezetet alapítottak azzal a céllal, hogy minden ausztriai magyart képviseljenek (akár osztrák állampolgár, akár nem).

¹¹ Szoták Szilvia : *A burgenlandi magyarság nyelvi jogai...*, i. m., 2004, 278–291.

karintiai (1978) és burgenlandi (1994) oktatási törvényben jelent meg, a két jogszabály mind tartalmában, mind szerkezetében hasonló.¹²

A 2009 óta tartó egyeztetések¹³ után a népcsoportok összegyűjtötték a Népcsoporttörvénnyel kapcsolatos javaslataikat. A hatályos törvénnyel ellentétben a kormány tervezete nem tartalmazta például azt a lehetőséget, hogy a népcsoporttanácsok tagjainak megválasztásával kapcsolatban közigazgatási bíróság előtt kifogást lehessen emelni. A tervezet szerint a népcsoporttanácsstagok háromnegyedére az adott kisebbség szervezetei tehetnek javaslatot, a tagok egynegyedét pedig a kisebbségi oktatáshoz, joghoz, nyelvtudományhoz és vallásügyi kérdésekhez értő szakemberekből a Kancellária fogja kinevezni. A jelenlegi szabályozás szerint a tanácsstagok felét jelölik közvetlenül a kisebbségi szervezetek, a tagok további 50 százalékát pedig egyházak javaslata alapján, illetve ha az adott kisebbségnek van parlamenti képvisellete, akkor a parlamenti pártok képviselői közül nevezik ki. A magyar kisebbség esetében ez nem releváns, mert nincsenek pártjai.

A tervezet szerint egy új szervezet, a Népcsoporttanácsok Fóruma is létrejönne. A félévenként ülésező testület többek között a támogatások elosztására tehet majd javaslatot. A támogatáspolitikával kapcsolatban a magyar népcsoport többször megfogalmazta egyet nem értését, mert a forrásokat nem a népcsoportok számarányához viszonyítva osztják el. Hiába alkotják a magyarok a cenzus szerint lélekszámban a legnagyobb népcsoportot, harmadannyi támogatást kapnak, mint a szlovének vagy a horvátok.¹⁴ A pártok tanácskozási joggal képviselőt küldhetnek majd a Fórumba. Továbbra sincs azonban szó a kisebbségek esetében sem parlamenti, sem önkormányzati képviseletről. A népcsoportok éles kritikával illették, hogy a kormány nem tudja megfelelően kezelni

¹² Szoták Szilvia: *Az osztrák nyelv- és kisebbségpolitika...*, i. m., 2012, 122–144.

¹³ Az egyeztetés a Kancellária és a népcsoportok között folyamatos volt, az alábbi három témakörben alakult munkacsoport, amely véleményezte a tervezetet: képzés és nyelvhasználat; gazdaság és regionális együttműködés; strukturális és jogi kérdések munkacsoportja.

¹⁴ Az Európa Tanács 2011. évi jelentése szerint a hat őshonos népcsoport között (119 ezer fő) évente 3 868 000 euró kerül szétosztásra, ebből a magyarok 404 000 euró, a szlovének 1 179 000 euró, a horvátok 1 133 000 euró támogatásban részesülnek. A jelentés az osztrák támogatáspolitikáról pozitívan nyilatkozott, és úgy érvelt, hogy az kisebbség-specifikus célokat támogat és hatékony nyelvi kínálatot teremt.

sem az autochton, sem az allochton csoportok nyelvhasználatára és nyelvoktatására vonatkozó intézkedéseit. Nem szabályozza például oktatási törvény a Bécsben és környékén élő magyar népcsoport oktatási jogait, s legtöbbször az „új kisebbségekre” (az őshonos kisebbségként el nem ismert újabb bevándorlókra) hivatkozva utasítanak el a hivatalos szervek bármilyen kérést, mondván, hogy akkor a többi migráns csoportnak is hasonló jogokat kellene biztosítani.

A magyar népcsoport számára az jelentene előrelépést, ha a burgenlandihoz hasonlóan a Bécsben és környékén élő őshonos népcsoport oktatási jogait is törvényben biztosítanák. Nagy hiányt pótolna, ha a fővárosban is intézményi keretek között, a hivatalos oktatás részeként lenne lehetőség az anyanyelvű oktatásra, azaz a burgenlandihoz hasonló kéttannyelvű gimnázium nyithatná meg kapuját Bécsben. Sajnos a magyar nyelvből tehető érettségi lehetősége, ami 2014-ig a gyakorlatban jól működött, mára szintén megszűnt. A Bécsben az AMAPED¹⁵ keretein belül közel 500 gyerekekkel működő délutáni magyaroktatás már régen kinötte a délutáni vagy vasárnapi iskola kereteit, azonban folyamatos támogatását évek óta sem a magyar, sem az osztrák állam nem biztosítja. Az itt folyó oktatás pedig mintául szolgál a világ különböző részein élő magyar diaszpóra számára.

Fontos problémát orvosolna a kormányzat azzal, ha a hat kisebbségi csoport létszámához igazítaná a népcsoportok anyanyelvén sugárzott rádió- és televízióadások műsoridejét, módosítva a jelenlegi gyakorlatot, amely szerint az anyanyelvű információszerezés lehetősége az osztrák médiában erősen korlátozott. Az ausztriai magyarok nem rendelkeznek önálló szerkesztőséggel. Jelenleg az ORF burgenlandi stúdiójában készül az összes kisebbségi műsor. Az osztrák médiapolitikában a Médiatörvény 2001-es megalkotásáig nem létezett olyan jogszabály, amely a kisebbségi anyanyelvű műsorszolgáltatásra vonatkozott volna.¹⁶ Bár a legújabb törvény értelmében a hat autochton népcsoport nyelvén köteles a közszolgálati televízió „mértányos mennyiségben” műsort sugározni, sajnos a jogszabály erősen soft law jellegű, mert a törvény nem fejt ki, mit ért „mértányos mennyiségű” műsoridőn. Az azonban tény, hogy Ausztria ugyan ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját 1992-ben, de a *Tömegtájékoztatási eszközök* című 11. cikkelyből

¹⁵ Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete <http://amaped.at/>

¹⁶ Kogoj, Cornelia: *Minderheiten und Medien in Österreich...*, i. m., 1998.

egyetlen paragrafust sem választott ki. Ennek köszönhetően az ORF Burgenland a rádióban naponta öt percben sugároz híreket, a *Magyarul Burgenlandban* magazinműsor vasárnaponként harminc percben, míg a *Színes kultúránk* hírműsor hétfőnként tizenöt percben jelentkezik magyarul. A televízióban *Adj Isten, magyarok* címmel évi hat alkalommal huszonnégy percben bécsi és burgenlandi magyarokkal kapcsolatos eseményekről számolnak be, míg a *Servus Szia Zdravo Del tuha* multikulturális műsor évente négyszer huszonnégy percben jelentkezik.

Összességében véve az új törvény nem jelent valódi előrelépést a népcsoportok számára, legfeljebb a karintiai kétnyelvű helységnévtáblák körüli, fél évszázada folyó vita kompromisszumos lezárása lehet megnyugtató.¹⁷

A népszámlálásokról történeti kontextusban

Ausztriában az első modern népszámlálásra 1869-ben került sor. Ez volt az első alkalom, amikor módszertanilag egységes alapelvek szerint, egy adott időben a teljes lakosságot felmérték.¹⁸ Először lokálisan, majd járasonként, tartományonként és végül összbirodalmi szinten dolgozták fel az adatokat. Az 1890-ben a Herman Hollerith által feltalált lyukkártyás megoldást a világon elsőként Ausztriában és az USA-ban alkalmazták: az adatokat lyukkártyára vitték és elektronikus számológépeket használtak. E módszer nélkül az USA-ban például tizenhárom évet vett volna igénybe az 1890-es adatok feldolgozása.¹⁹ Ez a módszer az automatizált adatfeldolgozás korszakának kezdetét jelentette, és naprakészebb és pontosabb adatokat eredményezett.

A mai népszámlálások rendje – azaz a tízévenkénti censusok bevezetése és egy viszonylag egységes módszertan kidolgozása – egy Buenos Airesben megtartott konferencián került először szóba, 1910-ben.²⁰ A következő reformot az 1971. évi népszámlálás alkalmával vezették be az országban, amikor az elektronikus adatfeldolgozás megkezdődött. Ezt követően egy 2000-es minisztertanácsi rendelet hozott újító intézkedéseket: ennek

¹⁷ *Volksgruppengesetz...*, i. m.

¹⁸ http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/volkszaehlungen_regis_terzaehlungen_abgestimmte_erwerbsstatistik/index.html (Letöltés: 2014-10-12)

¹⁹ Mayer-Schönberger, Viktor – Cukier, Kenneth: *Big Data...*, i. m., 2014, 31.

²⁰ Szücs Zoltán: *Népességsoportosítások, népességkategóriák*. 2011, 11. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepcsoport.pdf> (Letöltés: 2014-10-10)

értelmében a 2001. évi census volt az utolsó „hagyományos” népszámlálás, amelyben kérdezőbiztosokat és kérdőíveket alkalmaztak.

2011-ben a huszonhét európai ország közül tíz változtatott népszámlálási hagyományain. Ausztria a korábbihoz hasonlóan most is radikálisan tette ezt meg: teljes mértékben áttért a regiszter alapú cenzusra, s ennek érdekében külön regiszterként alkotta meg például az oktatási regisztert.²¹ Ausztriában az Osztrák Statisztikai Hivatal (*Bundesanstalt Statistik Österreich*) törvényben rögzített kötelessége a népszámlálások lebonyolítása. Nemzetközi szinten az Európa Parlament 2008/763. számú rendelete szabályozza a népszámlások rendjét, míg Ausztriában elsősorban a 2006/33. számú szövetségi törvény és további rendeletek tartalmazzák a népszámlálás folyamatával kapcsolatos előírásokat,²² miután 2000-ben a minisztertanács úgy határozott, hogy változtatni kell a cenzusok korábbi módszerein.

A legutóbbi népszámlálások rendje

A 2001-es népszámlálás a magyar kisebbség szempontjából azért volt jelentős, mert az ausztriai magyarság lett létszámát tekintve a legnagyobb hivatalosan elismert népcsoport Ausztriában, ugyanis összesen 40 583 személy jelölte meg a kérdőívben, hogy magyarul is beszél. A valóságban azonban a kép árnyaltabb ennél: 1. Legfeljebb csupán a hivatalosan elismert autochton népcsoportok tekintetében

²¹ Vö. Erdei Virág: *A 2011. évi népszámlálások az Európai Unióban...*, i. m., 2013, 1307.

http://www.ksh.hu/statszemlen_archive/2013/2013_12/2013_12_001.pdf

(Letöltés:2014-12-18)

²² Registerzählungsgesetz: BGBl. I Nr. 33/2006

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004583>;

Finanzausgleichsgesetz: BGBl. I Nr. 103/2007

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20005610>;

Bundesstatistikgesetz: BGBl. I Nr. 163/1999

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10006095>;

Datenschutzgesetz: BGBl. I Nr. 165/1999

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10001597>;

E-Government-Bereichsabgrenzungsverordnung: BGBl. II Nr. 289/2004

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003476>

igaz az, hogy a magyarság a legnagyobb kisebbségi csoport az országban, 2. Az osztrák hivatalok csak az osztrák állampolgársággal rendelkezőket számítják az autochton csoportba.

A helyzet megértéséhez ismernünk kell a kisebbségpolitikai koncepción túl és a fentebb bemutatott jogszabályi környezet mellett az Osztrák Köztársaság népszámlálásának bonyolult, egységesnek egyáltalán nem mondható rendszerét.

1. táblázat: A hivatalos népszámlálások adatai Burgenlandban²³

	Népesség összesen	Németek száma	Magyarok száma	Horvátok száma	Egyéb népesség	Megjegyzés
1920	294 849	221 185	24 867	44 753	4 044	A magyar népszámlálás szerinti adatok. A census során az anyanyelvre (Muttersprache) kérdeztek rá.
1923	286 179	226 995	15 254	42 011	1 919	Az első osztrák népszámlálás, amelyben az anyanyelvre (Muttersprache) kérdeztek rá.
1934	299 447	241 326	10 442	40 500	7 179	Az osztrák népszámlálás anyanyelvi adatai. (Muttersprache)
1951	276 139	239 687	5 251	30 599	599	A használati nyelvre kérdez rá. (Umgangssprache) ²⁴
1961	271 001	235 491	5 642	28 126	1 742	A használati nyelvre kérdez rá (Umgangssprache)
1971	272 119	241 254	5 673	24 526	666	A használati nyelvre kérdez rá (Umgangssprache)
1981 ²⁵	269 771	245 369	4 147	18 762	1 493	A használati nyelvre kérdez rá (Umgangssprache)
1991 ²⁶	270 880	237 516	6 763	19 109	1 494	A használati nyelvre kérdez rá (Umgangssprache)
2001 ²⁷	277 558	242 458	6 641	19 778	8 389	A használati nyelvre kérdez rá

²³ Statistik Austria..., i. m., 2002.; vö. Gerhard Baumgartner: *Ausztria magyar nyelvű lakossága...*, i. m., 2003, 223.

²⁴ *Umgangssprache*: Az a nyelv, amit az ember otthon vagy a barátaival való társalgásban használ. *Langenscheidt Grossörterbuch*. Berlin 2003. i.m., 1059.

²⁵ Éger György: *A burgenlandi magyarság rövid története...*, i.m., 20.

²⁶ Baden, Erich (Hg.): *Volkszählung 1991...*, i.m., 23.

²⁷ *Volkszählung 2001: Hauptergebnisse II*. Statistik Austria, 2004.

2011 ²⁸	285 685					(Umgangssprache) Regiszter alapú népszámlálás (Registerzahlung)
--------------------	---------	--	--	--	--	--

2. táblázat: Az ausztriai őshonos és egyéb kisebbségek számának alakulása 2001-ben²⁹

Használt nyelv	Összesen	Oszták állampolgár	Ebből Ausztriában született	Nem oszták állampolgár
Összes lakos	8 032 926	7 322 000	6 913 512	710 926
Kizárólag németül beszélő	7 115 780	6 991 388	6 745 701	124 392
A német mellett valamelyik autochton népcsoport nyelvét is beszélő lakos	119 667	82 504	49 321	37 163
Burgenlandi horvát	19 412	19374	18 943	38
Roma	6 273	4 348	1 732	1 925
Szlovák	10 234	3 343	1 172	6 891
Szlovén	24 855	17 953	13 225	6 902
Cseh	17 742	11 035	4 137	6 707
Magyar	40 583	25 884	9 565	14 699
A volt Jugoszláviából és Törökországból érkezők	534 207	133 364	62 664	400 843
Bosnyák	34 857	3 306	1 286	31 551

28

http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/volkszaehlungen_registe_rzaehlungen_abgestimmte_erwerbsstatistik/index.html (Letöltés:2014-12-13)

29

http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/volkszaehlungen_registe_rzaehlungen/bevoelkerung_nach_demographischen_merkmalen/022896.html (Letöltés: 2014-12-13)

Használt nyelv	Összesen	Osztrák állampolgár	Ebből Ausztriában született	Nem osztrák állampolgár
Horvát	131 307	25 820	11 216	105 487
Macedón	5 145	1 127	609	4 018
Szerb	177 320	41 944	18 777	137 376
Török	183 445	60 028	30 405	123 417
Kurd	2 133	1 139	371	994
Angol, francia, olasz	79 514	43 469	29 770	36 045
Egyéb európai nyelvek	116 892	38 660	14 465	78 232
Afrikai nyelvek	19408	10	4	9
Ázsiai nyelvek	47 420	22 576	7 554	24 844
Egyéb, ismeretlen nyelvek	38	12	19	12

A censusok szempontrendszere tulajdonképpen jól illeszkedett az osztrák kisebbségpolitika ideológiájához³⁰, és megmutatta a nyelvpolitika törésvonalait.³¹ A censusokban különbséget tettek osztrák és külföldi állampolgárságúak között. Így jól látszott, hogy mennyien vannak azok az állandó lakcímmel rendelkező külföldi származású állampolgárok, akik 10 év Ausztriában tartózkodás után megkapták az osztrák állampolgárságot. A hivatalos statisztikákban az autochton népcsoportok létszámát az osztrák állampolgárság vonatkozásában adták meg, ezt tekintették meghatározónak. Azok a magyarok, akik nem rendelkeztek osztrák állampolgársággal, külön kategóriába kerültek. Azokat pedig, akiknek nem volt állandó bejelentett lakcíme (például az ingázók és az idénymunkások), nem is számolták össze.

A kérdőívek nem az anyanyelvre (*Muttersprache*), hanem a mindennapi életben (a család, a rokonok, barátok körében) használt nyelvre (*Umgangssprache*) kérdeznek rá. A dokumentumban az államnyelv mellett előre megadott kategóriaként felsorolják a hivatalosan elismert hat ausztriai autochton népcsoport nyelvét is: a szlovént, a burgenlandi horvátot (*gradišćanski hrvatski*), a magyart,

³⁰ Baumgartner, Gerhard: *6x Österreich...*, i. m., 1995.

³¹ Baumgartner, Gerhard – Perchinig, Bernhard: *Minderheiten Politik...*, i. m., 1997, 628–651.

a szlovákot, a csehet és a romani nyelvet. Ezekon kívül egyéb nyelvek is megadhatók. Míg az 1991-es census alkalmával még a 6 őshonosként hivatalosan elismert népcsoport nyelvén is külön kérdőíveket készítettek, addig 2001-ben ezek már csak az internetről voltak letölthetők. A fentiek függvényében teljesen szubjektív, hogy ki melyik nyelvet jelölte meg.

A népszámlálások adatainak feldolgozásával kapcsolatban tudni érdemes, hogy az osztrák statisztikai hivatal nem tesz közzé az egész országra vonatkozóan egységes adatokat. Az osztrák közigazgatás felépítésével összefüggő sajátosság az, hogy bár a kérdőíveket a központi statisztikai hivatal dolgozza ki, azokat a tartományi kormányok statisztikai osztályai kérdezik le és küldik vissza a központba. A feldolgozott adatoknak azonban csak egy részét publikálja a *Statistik Austria* ingyenesen a honlapján vagy nyomtatott kiadványok formájában, a részletesebb adatokért fizetni kell, mivel a statisztikai hivatalnak a saját költségvetése egy részét piaci alapon kell kigazdálkodnia. Részben ez az oka annak, hogy a legfrissebb, 2011. évi regiszter alapú népszámlálás népcsoport-soros adatait még ma sem ismerjük, hiszen a nyelvi adatok kinyeréséért és elemzéséért már fizetni kell.

A kérdőívek nyelvi adatainak elemzése további problémákat vetett fel. Ha például valaki a magyar és a horvát nyelvet egyaránt bejelölte használt nyelvként a kérdőíven, akkor az elemzők a lakóhely szerint sorolták be valamelyik nyelvhez. Ha a válaszadó például Eszéken született, akkor egyértelműen a horvát nyelvet beszélőkhöz sorolták be. Hasonló helyzet állt fenn a 2001-es népszámlálásnál is, ezt az eljárást alkalmazták a horvát és a roma nyelvcsoporthoz, ahogyan erre Baumgartner is felhívta a figyelmet.³² A roma nyelvcsoporthoz 1991-ről 2001-re óriási mértékű növekedés volt megfigyelhető. Amíg 1991-ben 93 személy vallotta magát romani vagy szinti beszélőnek, addig tíz évvel később már több ezren. A Statisztikai Hivatal feltételezése szerint az elmúlt évtizedben Ausztriába költöző románok többsége érthette félre a kérdőívet, ezért azokat, akik a romani nyelvet jelölték be és Romániában születtek, a román nyelvcsoporthoz sorolták. Fel sem merült az elemzőkben az, hogy ők romániai származású, romanit beszélő románok is lehetnek.

A burgenlandi horvát kisebbség esetében a népszámlálási kérdőíveken évtizedeken keresztül csak a horvát nyelv szerepelt

³² Baumgartner, Gerhard: *Ausztria magyar nyelvű lakossága...*, i. m., 2003, 158–170.

előre megadott nyelvi kategóriaként. Elsőként a 2001-es census tett különbséget a horvát standard és a burgenlandi/gradišcei horvát nyelvváltozat között. Ez a megkülönböztetés azonban nem volt véletlen, annak háttérében tudatos nyelvpolitikai megfontolások feltételezhetők, hiszen autochton népcsoportként csak a burgenlandi horvátokat ismeri el az osztrák állam. Ha a 2001-es népszámlálás kérdőívében valaki beszélt nyelvként bejelölte mind a lokális horvát változatot, azaz a gradišcei horvátot, mind pedig a standard, „irodalmi” horvátot, akkor ismét a demográfusok döntötték el az illető születési helye alapján, hogy a válaszadó a hivatalosan elismert, őshonos burgenlandi horvát népcsoporthoz tartozik-e. Azaz a statisztikai hivatal szakemberének minősítése hatással van a horvát nyelvi kisebbséget reprezentáló statisztika adataira, hiszen befolyásolja annak a népességnek a számarányát, amely igényt tarthat az autochton kisebbségeket megillető jogok gyakorlására.

Összegzésképpen tehát arra hívjuk fel a figyelmet, hogy annak ellenére, hogy a censusadatok önbevalláson alapulnak, a nyelvhasználati adatoknál egyes esetekben az elemzők értelmezése felülírja azt és dominánssá válik, ezért nem kapunk valós képet.

A magyar népcsoportra és a teljes magyar nyelvi kisebbségre vonatkozó adatok megjelenésére a 2001-es népszámlálások adatainak megjelenése után is éveket kellett várni, mert a statisztikai hivatal csak az osztrák állampolgárokra vonatkozó adatok elemzését tette közzé, a külföldiek adatait csak részlegesen. A kisebbségi nyelvekre vonatkozó adatok feldolgozása során gondot okozott az is, hogy a civil szervezetek költségvetési támogatásának felhasználását szabályozó rendelkezések nem engedélyezik azt, hogy az állami kancelláriától kapott támogatásból egy szintén állami hivatal részére történjenek kifizetések, ezért azt sem teszik lehetővé, hogy a kisebbségi szervezetek a statisztikai adatokért fizessenek.

3. táblázat: Az osztrák állampolgárságú magyar lakosság száma a használt nyelv alapján tartományonkénti eloszlásban

Auszt ria	Burgenl and	Karin tia	Alsó- Auszt ria	Felső- Auszt ria	Salzb urg	Stájeror szág	Tir ol	Vorarl berg	Béc s
1971									
14815	5447	141	1381	585	87	802	101	172	609 9
1981									
12043	4025	121	749	540	204	440	121	160	568 3

1991									
19638	4973	247	2389	1182	432	836	347	302	893 0
2001									
25884	4704	313	4790	2344	551	1651	469	375	106 86

Általában a regiszter alapú népszámlálásról

A regiszter alapú népszámlálás jellemzője, hogy a már meglévő hatósági adatbázisok adataiból nyerik ki az információkat, s egyszerre több adatbázisból dolgoznak. Ez a minőségbiztosítást és a konzisztenciát, az ellenőrzést szolgálja. Vannak olyan adatok (például a nemekre vonatkozó adatok), amelyek több regiszterben is megtalálhatók, ezért összevethetők és kontrollálhatók. Ausztriában összesen 15 fajta adatbázisból dolgoznak: vannak alapvető adatbázisok (központi társadalombiztosítási adatbázis, adózási adatok, a munkaügyi hivatal adatai, képzési regiszter, iskolastatisztikák, épület- és lakásnyilvántartás, vállalati, mezőgazdasági, erdőgazdasági adatbázisok) és összehasonlító regiszterek (idegenrendészeti adatbázis, tartományok munkaadói nyilvántartása, tartományi szociális segélyezés adatai, családi segélyezés adatbázisa), amelyek együttesen az alapadatok megbízhatóságának ellenőrzését, a minőségbiztosítást szolgálják.

Ausztriában a 2011-es első regiszter alapú census bevezetése előtt próbanépszámlálást végeztek 2006-ban, amelyen 20 000 ember vett részt. E felmérés sok hibára rámutatott.³³ A 2011-es census során az embereknek egy minden településen megtalálható regisztrálási centrumba kellett bemenniük, ahol egyeztettek velük az adataikat.

Előnyök és hátrányok versus tudatos vagy tudattalan nyelvpolitika?

A regiszter alapú népszámlálás nem ismeretlen Európában: hasonló gyakorlatot alkalmaznak Dániában, Finnországban,³⁴ Norvégiában, Svédországban és Szlovéniában is.³⁵ Elsőként Dánia használta 1981-ben.³⁶

³³ *Bericht über die Probezählung 2006. Ergebnisse und Evaluierung*, 392. A kiadvány letölthető: http://www.statistik.at/web_de/fragebogen/registerzuehlung/probezaehlung_2006/index.html#index4

³⁴ Harala, Riitta: *Statistical Properties and Quality of Register-based Census Statistics in Finland*, 1997. <http://www.stat.fi/roundtable/sefdrha.doc> (Letöltés: 2014-11-02);

Ruotsalainen, Kaija: *Finnish Register-based Census System*. 2008. http://census.ac.uk/Documents/Present_Future_Conference_2005/Ruotsalainen.pdf (Letöltés: 2014-11-02)

³⁵ Kronbichler, Katrin: *Von der traditionellen Volkszählung zur Registerzählung...*, i. m., 2011, 72.

Az úgynevezett regiszter alapú népszámlálás kétségtelen előnye, hogy olcsóbb és gyorsabb, mint a korábban alkalmazott módszerek. Hátránya, hogy a meghatározott szempontok szerint összeállított regiszterekből nem lehet minden adatot automatikusan kinyerni: ilyenek például a foglalkozásra/szakmára, valamint a nyelvi és vallási hovatartozásra vonatkozó adatok. Ezzel magyarázható, hogy a mai napig nem áll rendelkezésre pontos adat arra vonatkozóan, hogy mekkora a burgenlandi autochton magyar népcsoport és tágabban értelmezve az ausztriai magyarok létszáma.

Ellentétben a Magyarországra irányuló bevándorlással,³⁷ arra vonatkozóan nem rendelkezünk adatokkal, hogy mekkora a Magyarországról elvándorlók száma. Csak a legfrissebb Eurostat adatokból következtethetünk arra, hogy a gazdasági okok következtében felélénkülő nyugat-európai irányú migráció miatt az Ausztriában élő magyarok száma is megnövekedett.³⁸ Az Eurostat adatai szerint 2012-ben mintegy 230 000 hivatalosan is bejelentett magyar állampolgár élt az Európai Unió más államaiban: közel egyharmaduk Németországban, egyötödük az Egyesült Királyságban és 13 százalékuk Ausztriában. A 2001-es népszámlálási adatokat már ismerjük. Ezen túl az osztrák statisztikai hivatal 2012-es közlése szerint 47.950 magyar állampolgár, többségében férfi dolgozik Ausztriában.³⁹ A bejelentett lakcímmel nem rendelkező, hetente vagy havonta ingázó munkások száma hivatalosan nem tudható, arra vonatkozóan csak becslésekre hagyatkozhatunk. A magyarok számát Ausztriában összességében közel százezerre becsülik.

Az Ausztriában élő népcsoportokra vonatkozó adatokhoz való hozzájutás már a 2001-es census alkalmával sem volt automatikus. Az osztrák statisztikai hivatal privatizálásával ugyanis a kisebbségi adatsorokat nem tették közzé automatikusan, mert a törvény nem fogalmazott pontosan arra vonatkozóan, hogy a nyelvi

http://www.gwunterricht.at/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=9:gwu-123&Itemid=20 (Letöltés: 2014-12-16)

³⁶ Borchsenius, Lars: *From a conventional to a registered-based Census of Population. INSEE Eurostat seminar on the censuses after 2001.*

<http://www.insee.fr/en/insee-statistique-publique/connaitre/colloques/insee-eurostat/pdf/borchsenius.pdf> (Letöltés: 2014-10-02)

³⁷ Lásd például Gödri Irén: *Migráció nemzeti/nyelvi határokon belül.*, i. m., 2013.

³⁸ <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kiderult-felgyorsult-a-kivandorlas-magyarorszagrol-404090> (Letöltés: 2014-11-10)

³⁹

http://web.integrationsfonds.at/oeif_dossiers/die_ungarische_community_in_oest_erreich/ (2015-06-10)

REGIO 23. évf. (2015) 3. szám 80-100.

hovatarozásra vonatkozó adatok kinyerésének költségeit kinek kell finanszíroznia.

A regiszter alapú census esetében hasonló a helyzet: a nyelvi és vallási adatokat külön meg kell rendelni. Pedig egyáltalán nem elhanyagolható szempont a népcsoportok számarányának becslése és jogaik elismerése és biztosítása szempontjából a nyelvhasználat, a nyelvi hovatarozás kérdése, s ezen adatok közlésére a törvény is kötelez. Léteznek olyan törvények Ausztriában, amelyek betartásához például szükség lenne az autochton kisebbségi csoportok létszámának felmérésére. Ezek egyike a karintiai helységnévtáblákkal kapcsolatos, ahol a kétnyelvű táblák kihelyezése a szlovén népcsoport létszámához kötött.

A *Der Standard* cikkében az olvasható, hogy a közigazgatási adatok összekapcsolása a népszámlálási regiszterekkel adatvédelmi rendelkezések miatt nem egyszerű, hiszen a statisztikai hivatal teljesen anonim adatsorokat kap, minden állampolgárnak egy 172 karakterből álló adatsora van, amelynek visszafejtése lehetetlen.⁴⁰

Összefoglalás

Akkor hány magyar is él Ausztriában? A 2001-es census szerinti 40 568, s ezzel a magyarok alkotják a legnagyobb népcsoportot? Hivatalosan csak 15 390, mert az autochton státusz csak a burgenlandi és bécsi magyarokra vonatkozik, a többiekre nem? Vagy körülbelül 100 000 fölött van az Ausztriában élő és dolgozó magyarok száma? Melyik adat torzít és melyik valós? Egyáltalán torzít-e bármelyik is vagy mindegyik igaz, de más nézőpontból? A számok – bár nem lehetnek pontosak –, azt egyértelműen diagnosztizálják, hogy bár folyamatosan nő az ausztriai magyarok száma, ez a legújabb gazdasági indíttatású migrációnak köszönhető. Ezzel ellentétben az autochton burgenlandi magyar népcsoport száma folyamatosan csökken.

Bár a népszámlálások olykor bonyolult és az állam által sajátosan irányított és befolyásolt rendszerében nem könnyű eligazodni, a censusok mégis képet adnak a társadalom rétegződéséről, összetett nyelvi helyzetéről, a gazdasági folyamatokról stb. Ezért alapjául szolgálnak különböző elemzéseknek, kutatásoknak és minden átfogó tervezésnek, amely a jövőt szolgálja.

⁴⁰ <http://derstandard.at/1297818402402/Statistik-Vollautomatische-Volkszaehlung> (Letöltés: 2014-10-01)

Irodalomjegyzék:

- Baden, Erich (Hg.): *Volkszählung 1991. Hauptegebnisse I. Burgenland*. Wien, Verlag Österreich, 1993.
- Baumgartner, Gerhard: Minderheitenschutz versus Sprachunterricht – Zur Rolle der burgenländischen Minderheiten schulegesetze 1937 und 1994. In: *Vielfalt. 10 Jahre Minderheiten schulegesetz für das Burgenland*. Herausgeber: hkdc-Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum in Kooperation mit dem Landesschulrat für Burgenland. Eisenstadt, Rötzer-Druck, 2004. 51–56.
- Baumgartner Gerhard: Ausztria magyar nyelvű lakossága a 2001-es osztrák népszámlálás tükrében. In: Gyurgyik László és Sebők László (szerk.): *Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989–2002*, Budapest, Teleki László Alapítvány, 2003. 158–170.
- Baumgartner, Gerhard – Bernhard Perchinig: Minderheitenpolitik in Österreich 1945–1989, In: Herbert Dachs et al. (szerk.): *Handbuch des politischen Systems Österreichs*, Wien, 1997. 628–651.
- Baumgartner, Gerhard: *6x Österreich. Geschichte und aktuelle Situation der Volksgruppen*, (hrsg.) Ursula Hemetek für die Initiative Minderheiten, Klagenfurt, Drava Verlag, 1995.
- Borchsenius, Lars: *From a conventional to a registered-based Census of Population*. INSEE
- Eurostat seminar on the censuses after 2001*. 2000.
<http://www.insee.fr/en/insee-statistique-publique/connaitre/colloques/insee-eurostat/pdf/borchsenius.pdf>
(Letöltés: 2014-10-02)
- Éger György: *A burgenlandi magyarság rövid története*. Budapest, Anonymus Kiadó, 1994.
- Dorostkar, Niku: *(Mehr-)Sprachigkeit und Lingualismus*. Wien, Vienna University Press, 2014.
- Erdei Virág: A 2011. évi népszámlálások az Európai Unióban. In: *Statisztikai Szemle*, 2013, 91. (12). szám, 1303–1317.
- Giles, Howard: *Language, ethnicity and intergroup relations*. London, Academic Press, 1977.

- Gödri Irén: Migráció nemzeti/nyelvi határokon belül. Bevándorlók és új állampolgárok a szomszédos országokból – változó trendek. In: *Magyar Tudomány*. 2013. 3. (174). szám, 263–275. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/04.html> (Letöltés: 2014-12-10)
- Harala, Riitta: *Statistical Properties and Quality of Register-based Census Statistics in Finland, 1997*. www.stat.fi/roundtable/sefdrha.doc (Letöltés: 2014-11-02)
- Kátainé Csincsák Éva – Borbély András – Lakatos Gábor Miklós: Adatgyűjtési újdonságok a 2011. évi népszámlálásban. In: *Statisztikai Szemle*, 2013. 91 (12). szám, 1279–1303. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2013/2013_12/2013_12_01.pdf (Letöltés: 2014-12-18)
- Klopčič, Vera: Pravice manjšin v evropskih dokumentih. In: Vencelj, Peter – Klemenčič, Vladimir – Novak Lukanovič, Sonja uredili: *Manjšine v prostoru Alpe–Jadran*. Ljubljana. 1994. 105–110.
- Kronbichler, Katrin: Von der traditionellen Volkszählung zur Registerzählung. In: *GW-Unterricht*. 2011, 2. (123). szám, 64–75. http://www.gw-unterricht.at/index.php?option=com_phocadownload&view=categy&id=9:gwu-123&Itemid=20 (Letöltés: 2014-12-16)
- Mayer-Schönberger, Viktor – Cukier, Kenneth: *Big Data*. Budapest, HVG Könyvek, 2014.
- Ruotsalainen, K: *Finnish Register-based Census System. 2008*. http://census.ac.uk/Documents/Present_Future_Conference_2005/Ruotsalainen.pdf (Letöltés: 2014-11-02)
- Spolsky, Bernard: *Language policy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2004.
- Szűcs Zoltán: Népegységsoportosítások, népességkategóriák. In: *Statisztikai módszertani füzetek*, Budapest, KSH, 2011, 48. füzet, 11. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepcsoport.pdf> (Letöltés: 2014-11-01)
- Szoták Szilvia: Törvényes garanciák és gyakorlat a horvátországi, szlovéniai és ausztriai magyarság életében. In: *Magyar Tudomány*, 2009. 11. szám, 1321–1329.

Szoták Szilvia: Az osztrák nyelv- és kisebbségpolitika legújabb diskurzusai. In: Eplényi Kata – Kántor Zoltán (szerk.): *Térvesztés és határtalanítás – A magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai*. Budapest, Nemzetpolitikai Kutatóintézet – Lucidus Kiadó, 2013. 122–144.

Szoták Szilvia: A burgenlandi magyarság nyelvi jogai. In: P. Lakatos Ilona – T. Károlyi Margit (szerk.): *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcsere*. Budapest, Tinta, 2004. 278–291.

Törvények

Bundesgesetzüber die Durchführung von Volks-, Arbeitsstätten-, Gebäude- und Wohnungszählungen (Registerzählungs gesetz)
StF: BGBl. I Nr. 33/2006
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004583>

Bundesgesetz, mit dem der Finanzausgleich für die Jahre 2008 bis 2016 geregelt wird und sonstige finanzaus gleich srechtliche Bestimmungen getroffen werden (Finanzaus gleichs gesetz 2008 – FAG 2008)StF: BGBl. I Nr. 103/2007
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20005610>

Bundesgesetzüber die Bundesstatistik (Bundesstatistik gesetz 2000)
StF: BGBl. I Nr. 163/1999
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10006095>

Bundesgesetzüber den Schutz personen bezogener Daten (Datenschutzgesetz 2000 - DSG 2000) StF: BGBl. I Nr. 165/1999
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10001597>

Verordnung des Bundeskanzlers, mit der staatliche Tätigkeitsbereiche für Zwecke der Identifikation in E-Government-Kommunikationen abgegrenzt werden (E-Government-Bereichs abgrenzungs verordnung - E-Gov-BerAbgrV) StF: BGBl. II Nr. 289/2004
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003476>

Volksgruppengesetz

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000602&ShowPrintPreview=True>

Volkszählung 2001: Hauptergebnisse II. Wien, Statistik Austria, 2004.